

fundace a ústavy (v širších souvislostech)

Doc. JUDr. Kateřina Ronovská, PhD.

Brno

Fundace v OZ

- Začlenění přímo do OZ – posun do soukromoprávní sféry (významné pro posuzování kogentnosti/dispozitivnosti právní úpravy)
- Kontinuita existence dosavadních nadací a nadačních fondů (zrušení zákona č. 227/1997 Sb.)
- Posílení postavení zakladatele - vyšší respekt jeho vůli, možnost ponechat si určitá práva a povinnosti , tj. návrat k „evropským kořenům“
- Liberalizace (zejména nadačního účelu) - rozšíření možností využití
- Změna systematiky - oddělení úpravy nadací a nadačních fondů
- Svěřenský fond jako funkčně srovnatelná forma správy majetku

Fundace - systematika členění

- Část I., Hlava II. Osoby, Díl 3 Právnícké osoby, Oddíl 3: Fundace:
- Obecně o fundacích (§ 303 – § 305): „ *právnícká osoba vytvořená majetkem vyčleněným k určitému účelu. Její činnost se váže na účel, k němuž byla zřízena.*“
- Nadace (§ 306 – § 393) – 87 ustanovení
- Nadační fond (§ 394 - § 401) – 8 ustanovení
- *Nesubsidiarita mezi nadační a nadačním fondem, POUZE ANALOGIE!!!*
- **Nejvyšší soud, 29 Cdo 3225/2016, [NS 1884/2018]**
- -----
- Ústav – typově nadační forma – upravená v samostatném Oddílu 4 (§ 402 – § 418), „obdobně“ úprava nadací (spíše teleologická redukce)
- **Nejvyšší soud, 29 Cdo 4197/2015, [R 45/2018 civ.]**

Účel – středobod nadačního práva

- ZÁSADNÍ VÝZNAM, DUTY OF OBEDIENCE (POVINNOST POSLUŠNOSTI ÚČELU) – MÁ I ZAKLADATEL
- - veřejně prospěšný
- - soukromě prospěšný
- **Daňové právo:**
- § 17a PříjD – status veřejně prospěšného daňového poplatníka
- **Není VP daňovým poplatníkem - § 17a odst. 2 písm. f) PříjD):**
- rodinná fundace, kterou se pro účely tohoto zákona rozumí nadace nebo nadační fond,
- **1.** které podle svého zakladatelského jednání slouží k podpoře zakladatele nebo osob blízkých zakladateli, nebo
- **2.** jejichž činnost směřuje k podpoře zakladatele nebo osob blízkých zakladateli.

Účel vs. činnost/PŘEDMĚT ČINNOSTI

- ÚČEL – ODŮVODŇUJE SMYSL EXISTENCE FUNDACE (EKVIVALENT OBECNÉ VIZE, CÍLE)
- ČINNOST – KONKRTÉTNÍ AKTIVITA SMĚŘUJÍCÍ K DOSAHOVÁNÍ ÚČELU
- PŘEDMĚT ČINNOST – SOUBOR PROSTŘEDKŮ A AGEND, KTERÝMI HODLÁ PRÁVNICKÁ OSOBA ÚČELU DOSAHOVAT
- ÚČEL A ČINNOST JSOU VE VZTAHU CÍLE A PROSTŘEDKU K JEHO DOSAŽENÍ!!
- SLOŽITÉ A HRANIČNÍ: TATÁŽ ČINNOST MŮŽE BÝT PROSTŘEDKEM K DOSAŽENÍ RŮZNÝCH ÚČELŮ

Nadační (fundační) rejstříková regulace

- Nadační rejstřík je „veřejný“ – co to znamená?
- Zachována kontinuita - prověřit, zda není nutno něco doplnit (6 měsíců), drobné změny oproti dosavadní úpravě
- Princip publicity (formální, materiální)
- Notářský zápis a přímý zápis notářem
- Zapisují se: nadace a nadační fondy
- Skutečnosti zapisované u všech p.o. (§ 25 VeřRej)
- Další skutečnosti (§ 34 VeřRej) – výše nadačního kapitálu, výše vkladu každého zakladatele, omezení určená dárce pro nakládání s jeho darem, identifikace zakladatele, údaje o převodu závodu
- Týká jich též evidence údajů o skutečných majitelích § 118b a násl. VeřRej

NADACE

Nadace – základní charakteristika I.

- Trvalá služba účelu společensky nebo hospodářsky užitečnému
- Účel: veřejně prospěšný, dobročinný (i soukromě prospěšný)
- Podnikání nadací jako vedlejší činnost – přímé i „nepřímé“
- Preference vůle zakladatele - změna nadační listiny, změna nadačního účelu
- Nové pojmy: nadační kapitál, nadační jistina (zvláštní režim)

Nadace – základní charakteristika II.

- Dispozitivní úprava vnitřních poměrů (zákon požaduje i nadále existenci statutárního a kontrolního orgánu)
- Odstranění některých detailních regulací, např. investování majetku, pravidla o omezení nákladů, ALE!
- Jiná detailní úprava včleněna: vklady do nadace, nadační kapitál (snižování a zvyšování nadačního kapitálu, přeměny fundací, zrušení nadace)
- Detailní zvláštní úprava zrušení a zániku nadací/naložení s likvidačním zůstatkem u VP nadací
- Možná přeměna nadace na nadační fond a naopak

Založení a vznik nadace

- Založení – soukromoprávní projev vůle – nadační listina
- Povinná forma notářského zápisu (§ 309 odst. 4 OZ)
- Minimální obsahové náležitosti § 310 OZ
- Vznik – konstitutivním zápisem do nadačního rejstříku
- Nadace mortis causa – v praxi není běžné

NADAČNÍ LISTINA – ZAKLADATELSKÉ PRÁVNÍ JEDNÁNÍ

- OBSAH (OBLIGATORNÍ, PRAVIDELNÝ, FAKULTATIVNÍ)
- „TAILOR MADE“ FUNDAČNÍ STRUKTRY
- FORMA
- VÝKLAD
- MOŽNOST ZMĚNY NL, MOŽNOST ZMĚNY ÚČELU – velkorysá, dvousečná zbraň!!
- *Pihera, V., Ronovská, K., Fundační principy a hranice jejich flexibility. K Otázce možnosti dodatečných změn podmínek fungování svěřenských fondů a fundací, Právík, č. 9/2018, str. 705 a násl.*

Nadační kapitál, nadační jistina, vklad do nadace

- Majetek nadace tvoří nadační jistina a ostatní majetek

Nadační kapitál :

- je peněžní vyjádření nadační jistiny
- jeho výše se zapisuje do NR
- Zvláštní kvalita správy nadační jistiny (§ 340 OZ)
- Zvláštní mechanismus zvyšování a snižování NK (nejasné)

Nadační příspěvek

- Preference „úzkého“ pojetí (§ 353 OZ)
- Limity:
  - Vždy v souladu s účelem
  - Nesmí členům orgánů, zaměstnancům ani **osobě jim blízké**
  - Nesmí zakladateli (výjimky) ani osobám zakladateli blízkým (nedává smysl?)
  - Jiná plnění (poskytnutí bydlení, služebnost....)

Postavení zakladatele

- Při založení a vzniku nadace:
  - Fundační svoboda (a její limity) – NEPSANÉ PRAVIDLO NADAČNÍHO PRÁVA
  - Jednostranné právní jednání
  - Osobní právo (nezcizitelné, nepřechází na dědice)
  - Nastavení základních parametrů (podnikání, přeměny...)
- Při existenci nadace (limitované):
  - Spolupůsobení/ kontrola – pokud si vymezí v NL nebo stanoví zákon
  - Riziko nedostatečné oddělenosti majetkových sfér (nefunguje ochrana majetku)
  - TRENNUNGSPRINICIP – SPÁDOVĚ ODDĚLENOST MAJETKOVÝCH SFÉR

Organizační struktura (dispozitivní úprava, limity)

Obligatočně:

- Správní rada – statutární orgán, min. 3 členy, disp. pětileté funkční období, neslučitelnost fcí, disp. volí a odvolává sama
- Kontrolní orgán: dozorčí rada (u velkých nadací) – volí sama sebe, revizor (i právnická osoba) - volí SR

Fakultativně: další orgány (výkonný ředitel, panel dárců)

ORGÁNY NADACE JSOU POVINNY VYKONÁVAT FUNKCI S PÉČÍ ŘÁDNÉHO HOSOPDÁŘE (§159 OZ) – OTÁZKY POUŽITELNOSTI BUSINESS JUDGMENT RULE PRO NADACE?

Dohled/reportní povinnost/audit

- Soudní dohled, veřejný dohled, dohled zakladatele/beneficientů
- - rozdílný přístup mezi VP a ostatními fundacemi (nedostatečně zohledněno OZ, VeřRej)
- - Povinnost účtovat odděleně o nadačních příspěvcích, ostatních činnostech a nákladech na správu
- - Výroční zpráva – zákonný min. obsah § 358 OZ, povinnost zveřejnění ve sbírce listin
- - Audit účetní závěrky povinný, pokud nadační kapitál nebo obrát nadace vyšší než 5 mil. Kč

Zrušení/zánik/přeměny nadace

- Podrobná úprava zrušení (s likvidací/bez likvidace):
  - Dosažením účelu
  - Nemůže zrušit sama sebe rozhodnutím SR (pokud není předvídáno)
  - Autoritativní zrušení soudem - § 377 OZ
- Zvláštní úprava likvidace – zpeněžení likvidační podstaty pouze v rozsahu, režim veřejně prospěšných nadací
- Možnost fúzí nadací navzájem/nadací a nadačních fondů
- Možnost změny právní formy na nadační fond (diskutabilní, pouze pokud zakladatel výslovně vymezí)

Přidružený fond (§ 349 a násl. OZ)

- - Koncepce tzv. "nesamostatné nadace" , účel fondu musí souviset s posláním nadace
- - Je tvořen souborem majetku, který je způsobilý být předmětem vkladu do nadace (předpoklad trvalého výnosu)
- - Majetek je svěřen pod správu nadace na základě písemné smlouvy (nadace není vlastník)
- - Vlastníkem majetku zůstává zakladatel/dárce
- - Nadace s majetkem fondu hospodaří odděleně, práva a povinnosti při hospodaření s přidruženým fondem vznikají jen spravující nadaci
- - Dohodnout i další parametry: úplatnost, rozsah správy, zvláštní označení atd.

NADAČNÍ FOND

Nadační fond – základní charakteristika I.

- 8 ustanovení – řeší pouze základní statusové otázky
- SOUVISEJÍCÍ JUDIKATURA:
- 29 Cdo 3225/2016 – k možnosti změny zakladatelského právního jednání NF (vč. změny účelu)
- VS v Praze 7 Cmo 507/2016 – nemožnost přezkumu rozhodnutí správní rady nadačního fondu soudem
- Účel: společensky nebo hospodářsky užitečný
- Nemusí (může) mít trvalý charakter
- Ponechán značný prostor zakladateli (vnitřní organizační struktura a kontrolní mechanismy)
- Vyšší flexibilita a variabilita využití (i pro soukromé účely, limit nikoli za účelem podnikání)
- Zakladatel si může ponechat za trvání existence určitá práva a povinnosti

Nadační fond – základní charakteristika II.

- Podnikání i nakládání s majetkem – méně omezení
- Základ tvoří soubor majetku vzniklý v vkladů, které nemusí (ale mohou) splňovat požadavek trvalého výnosu a darů
- Nevytváří nadační jistinu ani nadační kapitál
- Změna právní formy na nadaci /nadační fond??
- Lze jednodušší režim vnitřních poměrů/není povinnost mít statut
- Nemá obecně reportní povinnost ani povinnost auditu

ÚSTAV SOUKROMÉHO PRÁVA

Ústav soukromého práva

SPECIFIKA: účel, postavení zakladatele, vnitřní organizační struktura

- - Ústav veřejného x soukromého práva
- „souhrn prostředků, jež majíce sloužiti určitému společnému účelu tvořící technickou jednotku“ (Matějka, 1929, str. 77)
- Historicky využívány k podpoře chudých, nemocných, vzdělání, vědy
- Vážený 1559: „ústav není než druh nadace“
- Předchůdci („konkurenti“): příspěvkové organizace – obecně prospěšné společnosti
- - majetkový substrát (fundační charakter), povinný vklad
- - ústavy veřejného práva - v.v.i., ČT, ČTK, Národní galerie

Ústav v OZ- základní charakteristika I.

- - Zvláštní typ právnické osoby soukromého práva (§405 a násl.)
- - Hybridní forma ex lege
- Blíže Ronovská, K. Ústav soukromého práva: na pomezí mezi fundací a korporací, Právní rozhledy č. 6/2017. str. 191
- - Systematické zařazení: Oddíl 4, § 405 a násl. – odůvodněno „kombinací věcného základnu s osobním prvkem“
- - Účel: provozování činnosti užitečné společensky nebo hospodářsky s využitím své osobní a majetkové složky.
- - Činnost, jejíž výsledky jsou každému rovnocenně dostupné za podmínek předem stanovených
- - Provozuje-li závod nebo jinou vedlejší činnost, nesmí být provoz na újmu jakosti, rozsahu a dostupnosti služeb poskytovaných v rámci hlavní činnosti

Ústav v OZ- základní charakteristika II.

- - Specifické postavení zakladatele ústavu
- (stojí mimo ústav, ex lege nadán řadou pravomocí, vč. zrušení)
- - svoboda ustavování, svébytnost úpravy, dispozitivita úpravy
- - Stručná úprava – základní parametry (název, účel, min. obsah zakladatelského právního jednání, vznik, orgány, zrušení, zánik..)
- - Na právní poměry ústavu se použije „obdobně“ ustanovení o nadaci (problematické)
- Spíše vykládat jako „přiměřeně“
- **Tématu nově viz 29 Cdo 4197/2015!! – FORMA PROSTÁ PÍSEMNÁ**

Založení/vznik ústavu

- Zakladatelské právní jednání inter vivos/mortis causa
- FO, PO (ne stát?)
- Forma: písemná forma x NZ? (nejednotnost judikatury)
- (mladší VS Praha 7 Cmo 295/2015 x starší 7 Cmo 448/2014)
- Obsah min.:
  - název, sídlo
  - Účel vymezením předmětu činnosti, podnikání
  - Výše vkladu (může být vklad 0,- Kč)??? – NE!!
  - Počet členů SR a jména a bydliště prvních členů
  - Podrobnosti o organizaci ústavu
- Vznik – konstitutivní zápis do rejstříku ústavů (§35 VeřRej)

Silné postavení zakladatele ústavu

- zákon explicitně vymezuje široká oprávnění zakladatele
- nepřevoditelnost pozici zakladatele (stejně jako u fundací) – osobní právo

X Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 18. 10. 2016, sen. zn. 8 Cmo 285/2016) – převoditelnost zakladatelských práv (argumentace převoditelností práv OPS, ale tam explicitně vyjádřeno v zákoně) – nedoporučeno k publikaci do Sbírky rozhodnutí a stanovisek NS.

- delegace některých oprávnění na orgány či 3 osoby – možná
- změna účelu? zpětvzetí?

Organizační struktura

Obligatočně:

- Správní rada – výsadní postavení při správě majetku, jmenuje a odvolává zakladatel (nebo určí jiný způsob), dis. sama sebe, dis. 3 leté funkční období, neslučitelnost fcí,
- Ředitel – statutární orgán (zbytková působnost)

Fakultativně:

Dozorčí rada a další orgány

Odměňování: obvyklá odměna u ředitele, ostatní čestné funkce (dispozitivní) – VŽDY VYMEZIT V ZL!!!!

Reportní povinnost/audit

- Povinnost vést účetnictví
- Povinnost vypracovat a zveřejnit výroční zprávu ve sbírce listin RS
- Povinnost auditu při výši čistého obrátu nad 10 mil. Kč, nebo pokud tak stanoví ZPJ nebo statut

Ústav zrušení/zánik/přeměny

- Zrušit lze neplní-li dlouhodobě svůj účel + § 172 OZ
- Může zrušit zakladatel, pokud si vyhradí právo (popř. správní rada)
- Majetkové poměry zakladatelů se neobnovují
- Omezení u VP ústavů co se týče dispozice s likvidačním zůstatkem
- Zřejmě lze fúze (přes § 181)
- - Nelze změna právní formy (jen na ústav ze spolku, OPS)
- Rozdělení?
- Zánik výmazem z veřejného rejstříku

Obecně prospěšná společnost

- - Zachována plná právní kontinuita existujících OPS – nadále se řídí „dosavadními předpisy“
- - Zrušen zákon č. 248/1995 Sb., o obecně prospěšných společnostech (již nebude možno novelizovat)
- - Nové nebude možno zakládat, existující „dožijí“
- § 3050: možnost přeměny na ústav, nadaci, nadační fond
- - Ustanovení o přeměně právnických osob OZ se použijí „obdobně“ pro přeměnu OPS na ZÚ, N, NF
- - aktuální judikatura k OPS: 29 Cdo 3478/2016 ze dne 28.6. 2018
- (viz prezentace „spolkové právo“)

Ústav vs. OPS

VÝHODY:

- +/- Fundační základ (vždy nutný majetkový vklad),
- + Jednodušší pravidla pro fungování, aktuální
- + Širší účel: provozování činnosti užitečné společensky nebo hospodářsky
- +/- Silné postavení zakladatele i za trvání existence ústavu (odlišuje ústav od ostatních fundací)
- + Není povinnost mít dozorčí radu
- + Podnikání přímé i „nepřímé“ (zejména formou majetkové účasti na podnikání jiných osob)
- +/- Možnost budoucí změny úpravy, pokud se ukáže, že nutno

Ústav vs. OPS

NEVÝHODY:

- „ústav“ (spíše psychologický prvek)
- administrativní náročnost transformace (transakční náklady)
- Nový, neznámý, nevyzkoušený Nejasnost rozsahu využití nadační „obdobně“ nadací

Související literatura - fundace

- Ronovská, K., Pihera, V. K možnosti změny zakládací listiny (včetně změny účelu) nadačního fondu, *Právní rozhledy* 15-16/2018, str. 556 a násl.
- Pihera, V., Ronovská, K., *Fundační principy a hranice jejich flexibility. K Otázce možnosti dodatečných změn podmínek fungování svěřenských fondů a fundací*, *Právník*, č. 9/2018, str. 705 a násl.
- Havel, B., Ronovská, K., *Nadační fond v realitě nového občanského zákoníku*. *Právní rozhledy*, Praha: Nakladatelství C.H. Beck, 2014, roč. 2014, č. 3, s. 82 - 88.
- Ronovská, K., Havel, B. Kogentnost úpravy právnických osob a její omezení autonomií vůle nebo vice versa? *Obchodněprávní revue*, Praha: Nakladatelství C.H. Beck, 2016, roč. 2016, č. 2, s. 33-39
- Ronovská, K. Volba formy rodinného majetku: na čem záleží?, *Bulletin advokacie*, 7-8/2016, str. 44 a násl.
- Ronovská, K. In: Lavický a kol. *Komentář: Obecná část. § 1–654*. Praha: C. H. Beck. 2014. *Výklad k fundacím a nadacím a nadačním fondům*.

Ještě související literatura

- Ronovská, K., Nadační fond po rekodifikaci soukromého práva. Subsidiarita, či analogie uvnitř nadačního práva? Právní rozhledy, Praha: Nakladatelství C. H. Beck, s. r. o., 2013, roč. 21, 13-14, s. 494-499.
- Ronovská, K. K postavení zakladatelů nadací a nadačních fondů po rekodifikaci soukromého práva. Právní rozhledy, Praha: Nakladatelství C.H. Beck, 2015, roč. 2015, č. 22, s. 767 -771
- Ronovská, K. Jsou fundace z Venuše a korporace z Marsu? Několik úvah nad pronikáním korporačních prvků do nadačního práva. In: Ronovská, K. a kol. *Metamorfózy nadačního práva v Evropě a České republice na počátku 21. století*. Brno: Masarykova univerzita. 2015, str. 32 a násl.
- Ronovská, K. *Nové české nadační právo v evropském srovnání*. Praha: WK. 2012.
- Ronovská, K. *Metamorfózy nadačního práva v Evropě a v České republice na počátku 21. století*, MU, 2015

Co vyšlo k ústavům?

- Ronovská, K. In Petrov/Výtisk/Beran a kol. *Občanský zákoník, Komentář*, C.H. Beck, 2017, s. 419 a násl.
- Hurdík, J. In: Lavický a kol. *Komentář: Obecná část. § 1–654*. Praha: C. H. Beck. 2014, str. 1594 a násl.
- Ronovská, K., Pět důvodů, proč nepožadovat u zakladatelských právních jednání u nadačních fondů a ústavů formu notářského zápisu. *Bulletin advokacie*. Praha: Česká advokátní komora. 2014, č. 11 s. 48–50.
- Duba, J, Šveřepová, K.: *Ústav – nedostatky právní úpravy v praxi*, *Bulletin advokacie* 10/2015, s. 53 an., Eliáš, K. In: Eliáš, K. a kol. *Občanské právo pro každého*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer. 2014, str. 142 a násl.,
- Forejtová, M., Šlejharová, M., Právní úprava ústavu v občanském zákoníku a její nedostatky, *Soukromé právo*, 9/2016, WK, 2016, str. 17 a násl.
- Holejšovský, P. K usnesení VS v Praze 7Cmo 295/2015, *Právní rozhledy* č. 11/2016, str. 416.
- Deverová, L. In: Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. *Občanský zákoník: Komentář. Svazek I*. Praha: Wolters Kluwer. 2014, str. 919 a násl.
- Ronovská, K., *Jsou fundace z Venuše a korporace z Marsu? Několik úvah nad pronikáním korporativních prvků do nadačního práva*. In: Ronovská, K. a kol. *Metamorfózy nadačního práva v Evropě a České republice na počátku 21. století*. Brno: Masarykova univerzita. 2015, str. 32 a násl.,